

Tuulia Innala

Eduskunnan ympäristövaliokunta

YmV@eduskunta.fi

HE 166/2025 vp

Kuuleminen 13.11.2025

HE 166/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia eräiden muovituotteiden (ns. kertakäyttömuovituotteet) tuottajan kustannusvastuun muuttamiseksi. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2026.

Esityksen mukaan vuoden 2026 alusta lukien tuottajien kunnille maksamat korvaukset perustuisivat nykylaissa säädetyistä poiketen kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen kuntien ilmoittamien todellisten kustannusten sijaan. Poikkeuksena olisivat tupakkajätteelle tarkoitettujen keräysastioiden hankintakustannukset, jotka tuottajan olisi korvattava kuntien toteutuneiden kustannusten mukaisesti.

Kunnan velvollisuus ilmoittaa viranomaiselle toteutuneista jätehuolto ja -siivouskustannuksista muutettaisiin selvitysvelvollisuudeksi kunnan toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista ja niiden kustannuksista.

Ehdotukseen sisältyy myös kansallinen laajennus tuottajan kustannusvastuun ulottamiseksi nikotiinipussien aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseen ja siivoamiseen. Näiltä osin myös kuntien velvollisuudet laajenisivat, esimerkiksi roskaantumisen ehkäisemistä koskevan tiedottamiseen ja raportointiin.

Kuntaliiton näkemyksiä lakiehdotuksesta

Kunnat ovat EU-säädöksistä johtuen olennaisia ns. kertakäyttömuovituotteista eli SUP-tuotteista aiheutuvien roskien tuottajavastuun toteutuksen toimeenpanijoita ja yhteistyökumppaneita. Kuntaliitto edustaa kaikkia Suomen kuntia.

Yleistä kustannusvastuun ja korvausperusteen muutoksesta

Kuntaliitto kannattaa lähtökohtaisesti esityksessä ehdotettua kuntien jätteen synnyn ehkäisystä ja roskaantumisen siivoamisesta aiheutuvien kustannusten korvausten muuttamista kiinteämääräiseksi asukaskohtaiseksi vuosikustannukseksi, koska muutos yksinkertaistaisi korvausjärjestelmää, helpotaisi kuntien kustannusten seurantatyötä jonkin verran ja todennäköisesti ehkäisisi järjestelmän toimeenpanoon liittyviä mahdollisia, jopa pitkällisiä oikeustapauksia.

Järjestelmän yksinkertaistamisen seurauksena kuntien olisi siten mahdollista saada tuottajien puolesta tekemästään työstä korvauksia kohtuullisen viiveajan puitteissa. Nyt jo jätelain siirtymäaikana 2023–2025 on harjoiteltu vastaavaa toimintamallia. Toki huomiota tulee kiinnittää mahdollisimman oikean asukaskohtaisen korvaustason määrittämiseen, mutta Kuntaliiton näkemyksen mukaan siihen on olemassa keinoja.

Kuntaliitto kuitenkin suhtautuu varauksella ehdotettuun tiedotus- ja neuvontatoimia koskevaan kiinteämääräiseen asukaskohtaiseen vuosikustannukseen, johon liittyy selkeästi tiettyjä korvausten kattavuuteen sekä toimien kannustavuuteen ja edistämiseen liittyviä haasteita.

Lisäksi Kuntaliitto pitää myönteisenä, että kunnille 2022 täysin uudeksi velvollisuudeksi asetettujen tupakkaroska-astioiden hankintojen kulut perustuvat jatkossakin toteutuneisiin kuluihin. **On tärkeää, että kunnat saavat tupakkatuottajien puolesta kokonaan hoitamastaan tehtävästä täysimääräisen korvauksen.** Kuntaliiton arvion mukaan lainmukaiseen velvoitetasoon päästäkseen kuntien uusastiahankintakulut olisivat noin 1–2 miljoonaa euroa, kun ensimmäisen korvausvuoden (2023) korvaukset jäivät vain alle 60 000 euroon. Vuodelta 2024 kunnat ilmoittivat tupakkajäteastioita hankintun noin 840 000 eurolla. Toimeenpanoon liittyvä hankintatehtävä on kunnissa osin vielä kesken ja sitä on tarpeen jatkaa. Lain toimeenpanon viestintään onkin edelleen kiinnitettävä huomiota.

Kuntien selvitysvelvollisuus korvausten saamiseksi

Esityksen mukaan ollakseen oikeutettu tuottajien maksamiin korvauksiin kunnan olisi vuosittain toukokuun viimeiseen arkipäivään mennessä toimitettava Lupa- ja valvontavirastolle selvitys edellisenä vuonna toteuttamista jätehuolto- ja siivoustoimista ja niiden kustannuksista. Tehdyistä toimista laadittava selvitys on kustannuksia lisäävä lisävelvoite kunnille nykyiseen verrattuna. Toisaalta Kuntaliitto pitää ymmärrettävänä, että korvattavan tehtävän hoitamisen asianmukaisuutta on järjestelmän läpinäkyvyyden vuoksi tarpeen seurata.

Neuvonta- ja tiedotusvelvollisuuden haasteista

Esityksessä kunnille ehdotetaan uutta neuvonta- ja tiedotusvelvollisuutta nikotiinipussien aiheuttaman roskaantumisen ehkäisemiseksi. Jo aiemmin kunnille on asetettu vastaava velvollisuus tupakkatuotteiden osalta. Yleensä neuvonta ja tiedotus kuuluvat tuottajavastuun alaisten tuotteiden tuottajille, mutta tupakkatuotteisiin liittyvä erityislainsäädäntö estää tavanomaisen menettelyn. Kuntaliiton näkemyksen mukaan on mahdollista, että tehtävä asetetaan kunnille tuottajien korvausta vastaan.

Koska tupakkatuotteiden osalta kyseessä on EU-direktiivin asettama tuottajan kustannusvastuuseen sisältyvä tehtävä, **kansallisesti on huolehdittava, että kunnat saavat suorittamastaan tehtävästä korvauksen täysimääräisesti tuottajilta.** Kuntaliitto katsoo, että kiinteämääräinen asukaskohtainen vuosikustannus ei välttämättä ole soveltuvin tehtävään, jonka luonne on usein kampanjaluonteinen ja paikallinen tai alueellinen. Kunnat ovat kritisoineet jo aiemmin säädettyä tiedotus- ja neuvontavelvoitetta epämääräiseksi ja toivoneet asiasta ohjeistusta. Kunnissa ei ole ollut selvää, millaisia toimia siellä tulisi tehdä, miten toimet erotellaan muusta tupakoinnin ehkäisyn neuvonnasta (kustannusten osalta) ja mitkä erilaiset toimet sisältyvät juuri roskaantumisen ehkäisemisen osalta tuottajan kustannusvastuuseen. Nyt uutena haasteena on vielä velvoite jakaa kustannukset tupakkavalmisteiden ja nikotiinipussien aiheuttaman roskaamisen ehkäisyn neuvonnan ja tiedotuksen kesken.

Viranomaisen hyväksymät korvaukset tiedotuksesta ja neuvonnasta olivat aloitusvuonna 2023 yhteensä noin 4 800 euroa ja ilmoitut kustannukset vuonna 2024 noin 18 000 e, mitkä kokonaissummina suhteutettuna koko valtakuntaan ovat nimellisiä ja osoittavat osaltansa, että velvoitteen toimeenpano on aiheuttanut kunnissa hämmennystä. Haaste on se, että **lakiehdotus jättää epäselväksi sen, millaisia resursseja, toimenpiteitä ja panostuksia neuvontaan olisi asianmukaista sijoittaa ja miten neuvonta eroaa terveysperusteisesta tupakkavalistuksesta.** Tällä hetkellä neuvonta ja tiedotus kunnissa on vähäistä.

Mikäli korvaustaso vuosina 2026–2028 perustuisi esimerkiksi vuoden 2023 ja 2024 toteutuneisiin ja ilmoitettuihin kuluihin, kuntakohtainen korvaus olisi niin pieni, ettei se kannustaisi kuntia ryhtymään lain edellyttämiin minkäänlaisiin tiedotus- ja neuvontatoimiin tuottajien puolesta. Jotta neuvontaan kannattaisi panostaa, tulisi korvauksen olla riittävällä tasolla. **Kuntaliiton näkemyksen mukaan neuvonnassa ja tiedotuksessa tulisikin pohtia toimien osalta kohtuullinen vaatimustaso, jolla kuntien halutaan neuvontaa tekevän ja määrittää korvaustaso jatkossa tätä vastaavasti, päädytään sitten asukaskohtaiseen euromääräiseen summaan tahi ei.**

Nikotiinipussien lisääminen tuottajavastuun piiriin

Kuntaliitto kannattaa lisäksi esityksessä ehdotettua kansallista lisäystä eli nikotiinipussien tuottajien kustannusvastuun laajentamista niihin kuntien jätehuolto- ja siivoustoimiin, jotka liittyvät nikotiinipussijätteistä aiheutuvan roskaantumisen ehkäisemiseen ja siivoamiseen.

Kuntaliitto perustaa näkemyksensä nikotiinipussien aiheuttamiin haittoihin ja siihen, että ne ovat rinnastettavissa tupakkatuotteisiin tupakan vastikkeina. Kunnilta alkuvuonna 2025 kerätyn näkemyksen mukaan nikotiinipussien aiheuttama roskaantuminen on viime vuosina huomattavasti yleistynyt ko. pussien käytön yleistymisen myötä. Lisäksi pussit ovat roskina erittäin hankalasti siivottavia.

Vuoden mittainen siirtymäaika nikotiinipussien tuottajavastuun alkamiseen on tarpeellinen ja riittävä.

SUOMEN KUNTALIITTO

erityisasiantuntija Tuulia Innala